

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Václav Kozák

**Komentovaný překlad vybrané kapitoly z knihy Edward VII. Christopher
Hibbert, New York: Palgrave Macmillan, 2007**

**Annotated Czech Translation of a Selected Chapter from Edward VII.
Christopher Hibbert, New York: Palgrave Macmillan, 2007**

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Eva Kalivodová, Ph.D.

Zadání

Přeložte zadaný text do češtiny a přiložte komentář, ve kterém provedete překladatelskou analýzu výchozího textu. Dále popište typy překladatelských problémů, které se vyskytly v zadaném textu. Popište a zdůvodněte zvolenou metodu překladu a typy nezbytných posunů.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucím své práce, Mgr. Šárce Tobrmanové, D.Phil., za pomoc s výběrem výchozího textu a důležité rady do začátku, a PhDr. Evě Kalivodové, Ph.D., že se mě tak narychlo ujala a za cenné připomínky k překladu i komentáři. Za odbornou konzultaci historických termínů děkuji doc. PhDr. Františku Stellnerovi, Ph.D. V neposlední řadě patří mé díky i Bc. Nataliji Něudačině a Bc. Lubošovi Studenému, konkrétně za pomoc s korekturami této práce a celkově za podporu v mém studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem všechny použité prameny a literaturu citoval řádně, a že tato práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Václav Kozák

Abstrakt

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí. První část tvoří překlad vybrané části knihy *Edward VII* od anglického historika Christopha Hibberta. Druhou částí práce je překladatelský komentář. Komentář obsahuje překladatelskou analýzu výchozího textu, která je provedena pomocí modelu Christiane Nordové. Dále představuje metodu překladu, podle které byl překlad vypracován. Zabývá se též překladatelskými problémy, které bylo třeba řešit, a překladatelskými posuny, ke kterým při překladu došlo.

Klíčová slova: komentovaný překlad, překladatelská analýza, překladatelské problémy, překladatelské posuny, britské dějiny, Christopher Hibbert, Eduard VII.

Abstract

The bachelor thesis consists of two parts. The first part presents a translation of a section from the book *Edward VII* by Christopher Hibbert, the English historian. The second part is a translation commentary. The commentary includes a translation analysis of the source text based on the model of Christiane Nord, and also the method used in the translation process. In addition, it includes the problems encountered during the translation and the resulting translation shifts.

Keywords: annotated translation, translation analysis, translation problems, translation shifts, British history, Christopher Hibbert, Edward VII

Obsah

1. ÚVOD	6
2. PŘEKLAD	7
3. PŘEKLADATELSKÝ KOMENTÁŘ	22
3.1. Překladatelská analýza	22
3.1.1. Vnětextové faktory	22
3.1.2. Vnitrotextové faktory	25
3.2. Překladatelská metoda	28
3.3. Překladatelské problémy	30
3.4. Překladatelské posuny	35
4. ZÁVĚR	39
5. BIBLIOGRAFIE	40
6. PŘÍLOHA	42

1. Úvod

Za předmět své bakalářské práce jsem si vybral knihu Christophera Hibberta *Edward VII*, konkrétně její čtrnáctou kapitolu *The King at Work*. Historie vždy byla jedním z mých koníčků a v průběhu let jsem přišel na chuť především období viktoriánské Anglie. Při výběru výchozího textu k překladu jsem proto nejprve přemýšlel o tomto období – zaujal mě životopis královny Viktorie právě od Hibberta. Tento titul však již do češtiny přeložen byl. Zvolil jsem tedy neméně poutavou biografii o jejím synovi Eduardovi z pera stejného autora, jelikož se do jisté míry s viktoriánskými časy překrývá; Eduardova devítiletá vláda se vlastně dá chápat jako taková pomyslná tečka za tehdejší evropskou „belle époque“, obdobím rozkvětu před vypuknutím vážnějších celosvětových konfliktů.

V první polovině práce předkládám vlastní překlad vybraného úseku. Zvolil jsem necelou čtrnáctou kapitolu knihy v rozsahu lehce přesahujícím zadaných 20 normostran. Tato část knihy se blíže věnuje Eduardově chování při výkonu královské funkce a jeho podílu na politice země. Překlad jsem zastavil ve chvíli, kdy sám autor přetíná jednodušnost textu mezerou mezi odstavci a přesouvá pozornost ke vztahu krále především s rodinou jeho syna Jiřího.

Ve druhé části následuje překladatelská analýza vytvořená podle modelu Christiane Nordové. Dále si stanovíme metodu překladu s ohledem na strategie Jiřího Levého. V neposlední řadě práce obsahuje problémy, které jsem při mezikulturním převodu řešil a překladatelské posuny, kterých jsem se dopustil.

2. Překlad

[14]

Král při práci

Je k ničemu, že mají ministři krále rádi, když s ním jednají jako s loutkou.

Ihned po usednutí na trůn se král chopil svých nových povinností s viditelnou chutí. Uvědomoval si důležitost své role a naplno si užíval svou novou odpovědnost. Lord Redesdale popsal svou návštěvu Marlborough House v začátcích nové vlády ještě předtím, než se král přestěhoval do Buckinghamského paláce, takto:

Našel jsem ho samotného v jeho soukromé místnosti, načež jsme pár hodin poseděli a kouřice debatovali o starých časech. Blížila se půlnoc, když král vstal a prohlásil: „Nyní vám již musím popřát dobrou noc, jelikož se musím pustit do práce,“ a ukázal na velký štos známých červených krabic. „Vaše Veličenstvo se zajisté nehodlá vypořádat se vši touto prací dnes v noci?!“ podivil jsem se. Král odpověděl: „Ano, musím! Krom toho je to všechno tak zajímavé,“ a věnoval mi jeden ze svých šťastných úsměvů.

Také lord Esher popisoval to nadšení, s jakým král přistupoval ke své nové práci. Jak pokládal jednu otázku za druhou, přerušoval odpovídající svým netrpělivým „Ano...ano...ano“, rozdával příkazy, dělal si poznámky na útržky papíru svým sotva čitelným rukopisem a postával před krbem s jedním ze svých ohromných doutníků v zubech, „neskutečně podobný Jindřichu VIII., pouze s klidnější povahou“. Na lorda Eshera působil král dojmem „muže, který je po mnoha letech omezované činnosti náhle osvobozen a ve své volnosti se vyžívá“. Trval na tom, aby mu všechny dopisy „nosili neotevřené, kolem čtyř set denně“ a probíral se jimi osobně. „Zprvu se je pokusil otevírat všechny, ale zjistil, že je to nemožné.“ Také trval na tom, že podepíše 6600 důstojnických jmenovacích listin, jež se nashromáždily v posledních měsících vlády jeho matky. Následně se vrhl na jmenovací listiny důstojníků královského námořnictva, které byly do té doby podepisovány na úřadu admirality jako tradiční zodpovědnost lorda vrchního admirála, ale tuto dodatečnou povinnost už shledal nad své schopnosti.

Byl ovšem příliš roztěkaný a netrpělivý, než aby vydržel dlouho pracovat za stolem. Namísto toho, aby po vzoru své matky sám psal dlouhé dopisy, brzy si zvykl volat sekretáře a raději jim nastínil, co chce sdělit. Daleko schopněji si počínal při veřejných povinnostech, kde byla jeho účast tolik žádána a které tak bravurně zvládal. Zanechával v lidech dojem, že se opravdu zajímá o to, co zrovna dělá; byl schopen naprosto soustředěně poslouchat státní hodnostáře, přestože mluvili o tom, co už věděl, nebo naopak o tom, o čem vůbec nic vědět nechtěl. Podle některých pozorovatelů však nebýval v nejlepším rozpoložení při ranních audiencích. Na druhou stranu poddaní, kteří se ranních audiencí účastnili, z nich také nadšení nebyli. Audience bývaly nudné, zdouhavé a někdy dokonce i trapné. U dveří do trůnního sálu stál úředník, který měl za úkol odepřít vstup komukoliv, kdo byl nevhodně oblečen. Roztržitý diplomat Arthur Hardinge kupříkladu jednou předstoupil před zděšeného krále s vysokou botou na jedné noze a večerním střevicem na druhé a svůj přehmat chabě ospravedlňoval svou silnou krátkozrakostí. Tehdejší administrativní úředník ministerstva kolonií Edward Marsh napsal o jedné takové audienci ve Svatojakubském paláci roku 1902 následující:

Ranní audience byla tím nejúnavnějším představením a já nevím, mám-li se smát či plakat, když pomyslím na způsob, jakým 1500 členů vzdělaných tříd strávilo své dopoledne. Dostat se na řadu trvalo asi hodinu, postupovalo se skrze jednu místnost za druhou, ve kterých byl člověk zavřený s tou samou skupinkou lidí ... a když už se člověk ocitl v přítomnosti krále, hned ho hnali dál, sotva se stihl tomu rudému, znučenému, netečnému panovníkovi poklonit.

Pokud byl král znučený při audiencích ve Svatojakubském paláci, při výkonu jiných, podobně nudných povinností dával málokdy najevo jakýkoliv nedostatek zájmu. Každý rok se objevovaly zprávy o tom, jak pokládá základní kameny, otevírá výstavy, účastní se banketů, navštěvuje nemocnice a školy, či jak provádí prohlídku nových knihoven a uměleckých galerií, a to se stejnou neúnavností, jako když byl ještě princ z Walesu. Dokonce i komentáře neurčené široké veřejnosti dokládaly jeho bodrost a dobrosrdečnost. Když král v Etonu otevíral školní knihovnu a památník chlapcům zabitým v druhé búrské válce zároveň, spisovatel Osberth Sitwell se toho účastnil jako student a „osobitost a chraptivá vřelost“ králova hlasu ho ohromila: „Při veřejných projevech vyzníval srdečně jako někdo, kdo si život nesmírně užívá, a navzdory nápadným a přísně pozorným modrým očím a lehkým známčkám únavy vzbuzoval především dojem dobré nálady.“

Každé léto, mezi dostihy v Ascotu a regatou v Cowes, si vybral nějaké průmyslové město, obvykle v oblasti Midlands či na severu Anglie, kde vykonal povinnost oficiální královské návštěvy. A každou zimu slavnostně zahajoval zasedání parlamentu předčítáním projevu z trůnu. Obnovil tak ceremoniál, od něhož upustila královna Viktorie.

Byl dobrým řečníkem. Na prvním zasedání královské rady své vlády, jak uvedl John Morley, posluchače ohromil svou schopností mluvit plynule a spatra bez připraveného textu. Při této příležitosti, poté co se téměř zhroutil při odkazu na nenahraditelnou ztrátu, kterou utrpěl on i celý národ úmrtím jeho „milované matky, královny“, dále mluvil, jak poznamenal lord Carrington, „důstojně a dojímavě“ po osm minut, aniž se byť jednou podíval do poznámek. Tuto svou schopnost dovedl k dokonalosti. Jak řekl lordu Fisherovi, kdysi se naučil projev k uvítání francouzského prezidenta v Anglii nazpaměť. Ovšem když čas projevu nadešel, nedokázal si král vybavit slova, která si předtím tak pracně ukládal do paměti a byl nucen „opětovně začínat od začátku“. Proto se od té doby, vyjma případů, kdy měl pronést pár slov v dánštině či ruštině, už nikdy projev nazpaměť naučit nepokoušel; a jeho přednes, ať už v angličtině, francouzštině nebo němčině, byl o to lepší. S potěšením se vzpomínalo, jak při návštěvě Německa zvládl situaci, kdy německý císař povstal a pronesl působivý projev u večeře, která měla být po dohodě bez projevů. Po skončení svého připraveného výstupu vyzval císař krále k odpovědi. Král se nenechal vyvést z míry a kromě chvilky trapného ticha, kdy ťukal na stůl ve snaze rozpomenout se na konkrétní německý výraz, který mu princ von Bülow napověděl, přednesl stejně působivý projev jako jeho hostitel. Při podobných více méně improvizovaných projevech se chyb dopouštěl jen vzácně; při jedné ze svých středomořských plaveb zakotvil v jednom italském přístavu a vyvolal krátké rozpaky v Římě i Londýně, když místo „přátelství“ mluvil o neexistujícím „spojenectví“ Anglie s Itálií, všichni ovšem uznali, že omyl tohoto druhu – jenž se ani neobjevil v tisku – se králi téměř nikdy nestával.

Přestože své reprezentativní i společenské povinnosti zvládal obdivuhodně, dal král brzy najevo, že se nehodlá spokojit pouze s pronášením projevů, podepisováním dokumentů a pokládáním základních kamenů. Domácí politika ani koloniální záležitosti ho příliš nezajímaly - rozpravy o volném obchodu a celní reformě ho nudily přímo k smrti - projevil ale velký zájem o armádu a námořnictvo, nemocnice a lékařský výzkum, a především o zahraniční politiku.

Ministra války, St Johna Brodricka, informoval, že má být zpravován o jmenování a povyšování vyšších důstojníků, o každé důležité politické otázce a zvláště pak o reformě armádního systému zdravotnictví, kterou, jak tvrdil sám Brodrick, „prosazoval od prvního dne své vlády“. Podobně trval na tom, že musí být informován o záležitostech týkajících se námořnictva a když na to došlo, vyjádřil neochvějnou podporu lordu Fisherovi, jehož reformy

(jak sám uznal), by opozice potopila, kdyby král jasně neukázal, na čí straně v tomto vyostřeném sporu mezi prvním námořním lordem Fisherem a domýšlivým a protivným lordem Charlesem Beresfordem stojí.

Tak jako armádu a námořnictvo podporoval i zdravotnictví. Nespočet nemocnic bylo králi vděčných za jeho zájem o jejich prosperitu. Podílel se na založení Národní společnosti pro prevenci souchotin; založil Nemocniční fond krále Eduarda, který posléze dosáhl příjmů přesahujících částku 150 tisíc liber ročně; a ujistil jednoho ze svých lékařských přátel, sira Fredericka Trevese, že jeho „největším cílem je neopustit tento svět, dokud opravdový lék na rakovinu“ nebude nalezen.

Ač se o všechny tyto záležitosti tolik zajímal, věnoval jim jen zlomek času, který věnoval zahraniční politice. Jednou týdně zval na snídani do Buckinghamského paláce Charlese Hardinga, podtajemníka na ministerstvu zahraničí, a probíral s ním zahraniční politiku „se zájmem a do hloubky“. Pročítal každou depeši přicházející ze zahraničí a to, jak pozoroval jeho tajemník: „I když se jednalo o nudné téma. Jakákoliv nepřesnost ho popudila, třeba i chyba v přepsání.“ Podobnou pozornost věnoval i soukromým dopisům, které od svých velvyslanců vyžadoval jako přílohu k oficiálním hlášením. S pečlivostí studoval návrhy mezinárodních smluv a čas od času i doporučil úpravu v jejich znění. Sám přijímal zahraniční představitele ve svém pokoji a v zahraničí se se souhlasem ministerstva zahraničí účastnil diplomatických jednání s cizími panovníky i jejich ministry.

V tomto ohledu byl jeho přínos široce uznáván, Disraeli o něm prohlásil: „Opravdu viděl všechno a se všemi se zná.“ Také jeho svědomitost byla doceňována. Charles Hardinge napsal:

Často jsem byl nucen navrhnout návštěvu, ačkoli jsem věděl, že mu bude nepříjemná, nebo že by se měl setkat s někým, s kým se setkat nechtěl, a král vždy prohlásil: „Nikoliv, zatraceně, to neudělám!“ Avšak nakonec to vždy udělal, jakkoli úmorné to pro něj bylo, aniž bych ho musel přemlouvat či říct byť jen slůvko navíc. Měl silný smysl pro povinnost a nikdy se povinností spjatým se svým úřadem nevyhýbal.

Ministři mu ovšem neustále poskytovali důvody ke stížnostem, že ho nezasvěcují do svých záležitostí, konzultují s ním pouze tehdy, když se jim to hodí, často ho ignorují, a že výmluvy, proč ho neinformovali o svých postupech předem, jsou „často tak neomalené jako jejich opomenutí“. Byl si vědom, že za časů královny Viktorie ministři panovníci o svých

problémech i navrhovaných řešeních informovali daleko pečlivěji než nyní za jeho vlády a při nejmenší známce nedbalého přehlížení se hluboce urazil. Už v počátku své vlády pokáral lorda Halsburyho zastávajícího úřad lorda kancléře za to, že bez porady s ním publikoval zprávu o nové úpravě deklarace proti transsubstanciaci, kterou je – dle Listiny práv z roku 1689 – panovník povinen pronést ještě před vlastním projevem z trůnu. Protože král sám navrhl změnu ve znění této deklarace, kterou považoval za urážlivou pro své římskokatolické poddané, byl „přirozeně velmi překvapen, že o této zprávě nebyl vyrozuměn dříve, než se o ní dočetl v tisku, jelikož se jednalo o důležitou záležitost týkající se panovníka, ohledně které měl být konzultován.“

Tohle byla první z bezpočtu výtek, které se cítil povinen udělit. V průběhu své vlády bojoval za právo být konzultován, proti tomu, aby se z panovníka stal „pouhý stroj na podpisy“, a za udržení těch posledních několika královských výsad, které se postupně vytrácely. Jejich ztrátě však zabránit nedokázal. Musel se smířit s tím, že pravomoc postoupit území náleží parlamentu, s tím, že předseda vlády může jmenovat a odvolávat ministry bez ohledu na názor panovníka, a taktéž s právem vlády převzít záštitu nad takzvanými „korunními“ jmenováními, včetně jmenování biskupů, které bylo v posledních letech Eduardovy vlády v kompetenci Campbell-Bannermana, jenž se narodil v Glasgow do presbyteriánské rodiny, a poté Asquitha, syna nonkonformního přadláka z hrabství Lancashire.

Jestliže postupem času král ztratil zájem o vybírání biskupů, nestalo se tak u diplomatických jmenování. Ovšem jeho návrhy v tomto směru byly přehlíženy podobně, jako když byl ještě princem z Walesu. Kupříkladu po jeho návrzích z roku 1904, aby byl Arthur Herbert vyslán do Švédska a sir Rennell Rodd do Maroka, následovalo setrvání Rodda ve Stockholmu a vyslání Herberta do Norska.

Král byl vždy připraven připomínkovat dokumenty, které mu kabinet zasílal, ovšem stejně ochotně upozorňoval na skutečnosti, které mu připadaly opomíjené či podceněné, jako by byl odhodlán ministrům připomínat, že jejich záležitosti sleduje bedlivě a se zaujetím. Jeden den si stěžoval na „odpad“, který mu poslal básník Alfred Austin, držitel prestižního titulu Poet Laureate, druhý na to, že dostává dokumenty parafované, a nikoliv podepsané, případně nesprávným způsobem adresované – král byl rozhodnut nebýt přehlížen. Stalo se, že jeho zásah byl úspěšný: po jeho naléhání, že odměna 50 000 liber pro lorda Robertse doprovázející získání titulu hraběte po jeho návratu z Jižní Afriky je ostudně lakomá, byla částka zdvojnásobena. A přestože jeho námitka proti jmenování amerického admirála Mahana královským profesorem moderní historie na Cambridgeské univerzitě – založená na tom, že by tento úřad měl zastávat Angličan – neměla za následek jmenování králova kandidáta Johna Morleyho, vedla alespoň

k výběru kandidáta kompromisního, Johna Bagnella Buryho, historika s klasickým vzděláním. Povětšinou však byly královy nepohodlné názory ignorovány v naději, že jakmile je jednou vysloví, již je více prosazovat nebude, což se většinou potvrdilo.

Král ovšem nikdy nepřestal trvat na svém právu být informován o rozhodnutích vlády ještě před jejich implementací. Uznal, že mohou existovat konstituční námitky proti tomu, aby nahlížel do vládních dokumentů týkajících se zatím nevyřešených záležitostí, a nepřekvapilo ho ani, že předseda vlády považuje za „nemožné ... v tomto směru ustoupit“. Skutečně však trval na tom, že je jeho „konstitučním právem seznámit se se všemi důležitými hlášeními, obzvláště pokud se týkají politických změn, dříve než o nich vláda rozhodne“. Toto právo, jež „bylo respektováno po celou dobu vlády královny Viktorie“, určitě nebylo vždy respektováno za jeho vlády. V dubnu 1906 si král po právu stěžoval, že mu předseda vlády nikdy nepředložil nic k projednání ani ho nikdy nepožádal o radu. Vláda zasílala králi ze svých zasedání dosti povrchní hlášení, které dělaly „z krále naprostého hlupáka,“ stěžoval si následující rok jeho soukromý tajemník Francis Knollys. „Je k ničemu, že mají ministři krále rádi, když s ním jednají jako s loutkou.“

Situace se příliš nezlepšila ani s příchodem vlády nové. Když si král v červenci 1908 vyžádal „kopii armádního programu Winstona Churchilla“, ministr války předal tuto žádost předsedovi vlády, který ji obratem poslal zpět s poznámkou: „Vracím. Odpověděl jsem Knollysovi stylem, jaký jste navrhoval. Každopádně se jedná o nemístný požadavek. Tito lidé nemají právo jakkoliv zasahovat do našich jednání.“

Většina sporů mezi králem a jeho ministry pramenila z toho, že ho „nechávali tápat v takřka naprosté tmě“. Poté, co kariéru sira Charlese Dilka ukončil jeho skandální rozvod, a lord Randolph Churchill podlehl nemoci, nezůstali králi žádní blízcí političtí spojenci kromě vévody z Devonshiru a lorda Roseberyho. Nerozuměl si s konzervativním předsedou vlády Arthurem Balfourem, se kterým neměl téměř nic společného. Nezamlouvalo se mu ani jednání s lordem Lansdownem, lordem Selbornem a St Johnem Brodrickem, tedy ministrem zahraničí, prvním lordem admirality a ministrem války, se kterými byl v kontaktu nejvíce. Brodrickův nástupce Arnold-Foster byl podle lorda Eshera ještě horší, „tvrdohlavý jako mezek“ a proti všemu, co král navrhl. Ani Balfourovi oponenti nebyli ovšem podle krále o nic lepší. Předák opozice, sir Henry Campbell-Bannerman, krále obzvláště urazil svou kritikou vedení búrské války, když mluvil o „barbarském chování v Jižní Africe“. Tento výstup krále popudil natolik, že ho jen těžko přemluvili, aby si pro předsedu liberálů neposlal a neřekl mu, že se má příště podobných poznámek vyvarovat. Od té doby Campbell-Bannermanovy „bezdůvodné a nešetrné“ útoky na

premiéra nepřestávaly krále dráždit; bylo až „s podivem“, že také někdy otevřel ústa, „aniž by pronesl něco nevhodného,“ sdělil král jednou Knollysovi .

Když však v roce 1905 Campbell-Bannerman nahradil Balfoura ve funkci ministerského předsedy a král měl možnost ho trochu více poznat, docela se mu zalíbil. Přesto jeho výstupy ve věcech zahraniční politiky krále stále rozčilovaly, jelikož o tom – podobně jako Lloyd George – nevěděl „nic“. Knollys se v roce 1907 svěřil Esherovi: „Mezi námi, myslím si, že politicky se ‚C.B.‘ králi nikdy zamlouvat nebude.“ A o Winstonu Churchillovi, podtajemníkovi ministra kolonií v Campbell-Bannermanově vládě, král prohlásil, že to je „snad ještě větší spratek, než býval v opozici,“ že mu „schází slušné vychování“ a pravidelně vykládá „naprosté nesmysly“. Na rozdíl od Francise Knollyse měl Churchilla rád alespoň jako člověka, ale jeho chování vůči lordu Milnerovi, vysokému komisaři pro Jižní Afriku, bylo v králových očích „prostě skandální“, přičemž jeho pozdější poznámky o „bohatších vrstvách“ bral za „neomluvitelné“.

Byla jen hrstka politiků, jimž král plně důvěřoval. John Morley, ministr pro Indii, mu připadal „neuvěřitelně milý a rozumný“. Měl rád nástupce Arnold-Fostera, „vždy otevřeného“ Haldana, přestože ho později nazval „ztraceným právnickým radikálem a němčourským profesorem“, když byl Haldane nucen snížit armádní rozpočet. Spřátelil se i s Johnem Burnsem, temperamentním ministrem zdravotnictví dělnického původu, jenž ve svých krátkých kalhotách připadal Esherovi jako „zjevení“ a který svůj vztah s králem shrnul slovy: „Rozumím si s ním prvotřídně.“ Král si též obzvláště oblíbil lorda Fishera, autoritativního muže, který královi náklonnost bezvýhradně opětoval a navždy mu zůstal vděčný za podporu proti svým politickým soupeřům. Doslova králi řekl: „Nebýt Vašeho Veličenstva, byli by mě rozcupovali,“ a Eduard měl radost, že jeho drahý přítel zvítězil nad tím „žvanilem“ Beresfordem.

Mnoha vlastních vítězství král nedosáhl. Svou si prosadil ve věci řádu Za zásluhy, kdy trval na tom, aby mohl být udělován i vojenským a námořním důstojníkům navzdory všem námitkám, že jim určených ocenění existuje již mnoho. Stejně neústupný a úspěšný byl s požadavkem, aby bylo německému císaři umožněno dekorovat všechny britské důstojníky a muže, kteří ho doprovázeli při jeho návštěvě Anglie v době smrti královny Viktorie, přestože se ministrům nezamlouvalo, že britští občané stále častěji přijímají cizí vyznamenání. Králi se také příležitostně podařilo vymámit od ministrů písemný slib tak, že odmítl podepsat určitý dokument, než onu záruku získal. Kupříkladu odmítl podepsat královskou vyhlášku týkající se vojenských platů a odměn, dokud ho Arnold-Forster písemně neujistil, že žádnému sloužícímu důstojníkovi plat zkrácen nebude, leda by se mu zároveň snížily povinnosti. Úspěšný byl král také proti pokusům omezit službu podkoních na pět let a zmrazit po tuto dobu jejich vojenské

platy. A poté, co vláda odsouhlasila proplácení králových výdajů na hoštění cizích panovníků a následně přišla s požadavkem, aby rozlišoval mezi diplomatickými a soukromými návštěvami, král odmítl, že by to vůbec rozlišit šlo. Král měl vlastní názor, jak řekl Knollys ministru financí, „ohledně politické důležitosti návštěv cizích panovníků v naší zemi, který se nemusí slučovat s názorem ministra zahraničí“ a tudíž by mohly vyvstávat „opětné spory mezi králem na straně jedné a ministry financí a zahraničí na straně druhé“. Když ani tento argument nedosáhl kýženého výsledku, prohlásil král, že si nechá předvést ministerského předsedu a osobně mu sdělí, že nehodlá tolerovat „podobné pokusy ministerstva financí vyhnout se plnění toho, co bylo dohodnuto“ při jeho nástupu na trůn. Tato výhrůžka již ministra financí ustoupit přiměla.

Většinou to však byl král, kdo musel ustoupit, a málokdy se to obešlo bez boje. Odhodlán zbavit se pověsti lehce ovlivnitelného, býval král ve stáří často umíněný. A i když už byl přesvědčen, že se bude muset nátlaku podvolit, neučinil tak okamžitě, ale řekl: „Budu o tom přemýšlet,“ což se jeho poradci naučili překládat jako: „Uznávám, že budu brzy nucen ustoupit.“

V prvním roce Eduardovy vlády se mladý důstojník, jenž byl propuštěn pro zbabělost, jelikož se vzdal nepřátelům v Jižní Africe, na krále obrátil s prosbou, aby využil své královské výsady a omilostnil ho. Král si prostudoval příslušnou dokumentaci, došel k názoru, že s důstojníkem bylo zacházeno příliš tvrdě a promluvil si s vrchním velitelem, lordem Robertsem. Roberts s králem souhlasil a pověřil generálního pobočníka ustanovením zvláštního vyšetřovacího soudu. Tento soud doporučil, aby byl rozsudek zrušen, důstojník byl uznán vinným z chyby v úsudku a bylo mu umožněno na svůj post rezignovat. Ovšem ministr války, kterého trápil vysoký počet zbytečných kapitulací důstojníků v právě probíhající válce, považoval za svou nepříjemnou povinnost udělat z tohoto důstojníka odstrašující příklad a pohrozil svou rezignací, pokud by tvrdší trest uložen nebyl. Král však stále projevoval ochotu mladíka omilostnit a ministerský předseda byl nucen ho varovat, že by to mohlo vést k rezignaci celé vlády vedené principem její kolektivní odpovědnosti. Tak byl král nucen tlaku vlády vyhovět a důstojník musel být obětován.

Král musel opět ustoupit, když válka skončila a padl návrh ustanovit královskou komisi pro vyšetření jejího vedení. Tehdy napsal ministerskému předsedovi:

Z této praxe „prát špinavé prádlo na veřejnosti“ měla zesnulá královna hrůzu. Vláda má silný mandát a podporu drtivé většiny v parlamentu. Proč by tedy měli ministři ustupovat požadavkům bezvýznamných poslancům či jim cokoliv slibovat?

Navrhované vyšetřování poškodí v očích civilizovaného světa nejen naši armádu, ale celou zemi.

Ministerský předseda odpověděl, že se již k ustanovení této komise zavázal a že nemůže sám změnit stanovisko kabinetu, a Eduardovi nezbylo, než si Knollysovi mrzutě postěžovat na přílišnou moc ministerského sboru, kterému se nemůže postavit ani král, ani premiér.

O nic úspěšnější nebyl král ani tehdy, když se pokoušel zvrátit vydávání armádního věstníku *Army Journal*, ve kterém bylo důstojníkům umožněno volně se vyjadřovat k vojenským tématům. To bylo podle krále v naprostém rozporu s dosavadní armádní praxí mlčení. Takovéto periodikum nehodlal žádným způsobem „podporovat, či dokonce posvětit“ a „všichni musí jasně pochopit“, že si nad „celou touto záležitostí“ myje ruce. Každopádně věstník stejně začal vycházet.

Král neuspěl ani se svými návrhy, aby byl minimální věk pro přijetí nižších důstojníků královské gardy snížen na osmnáct let, ani když navrhoval, aby oslava padesátého výročí Velkého indického povstání vyvrcholila „uváženým udělováním vyznamenání“, ani když se snažil získat pro lorda Curzona titul hraběte, ani když žádal, aby byla vojenská kapela pluku Coldstream vyslána zahrát do Německa, což zamítlo ministerstvo zahraničí, které se „v této záležitosti ... chovalo vskutku nezvykle“ a krále „pořádně dopálilo“. Stejně tak král nedokázal zabránit indickému místokráli přijímat do své rady rodilé Indy, což pokládal za „krok přinášející s sebou největší hrozbu pro udržení indické říše pod britskou nadvládou“. Když byl navržen Satyendra Prassana Sinha, významný hindský právník, jako vhodný člen této rady, napsal král „velmi ostrý“ protest, kde místokráli lordu Mintovi sdělil:

Přijetí rodilého Inda do vašeho poradního sboru nutně představuje zdroj nebezpečí pro naši nadvládu v indické říši. Obávám se, že se jedná o „špičku klínu“ a do budoucna bude třeba silného místokrále, aby odolal tlaku přijmout do své rady jednoho, ne-li dva Indy. Nechce se mi věřit, že by nynější jmenování hinduisty nevyvolalo velké a oprávněné rozhořčení mezi muslimy a že by jejich hlasy byly utišeny, aniž by získali záruky, že pana Sinhu v budoucnu nahradí někdo jejich víry.

O týden později byl však nucen „ten nežádoucí dokument“ podepsat. „Pokuste se přesvědčit Morleyho, ať není umíněný a dalšího Inda již nejmenuje,“ požádal Eshera poté, co Sinha na svůj post rezignoval. „Mé pevné stanovisko v této věci zná dost dobře, stejně tak i Minto, přesto jim nezáleží na tom, co říkám, to ostatně žádnému ministrovi mé drahé (!) vlády!“

Jeden z nejpalčivějších sporů mezi králem a vládou se rozhořel za premiéra Balfoura kvůli panovníkově neochotě udělit Podvazkový řád perskému šáhovi, kterému britský vyslanec v Teheránu slíbil, že pokud se do Anglie vypraví, což se šáhovi příliš nechtělo, král ho do tohoto nejvznešenějšího z rytířských řádů přijme. Král tvrdil, že se jedná o křesťanský řád, a proto nepřipadá v úvahu, aby byl udělen bezvěrci, přestože už ho jeho matka udělila šáhovu otci a mimo to i dvěma tureckým sultánům. Vláda naopak argumentovala, že pakliže by šáh přislíbený Podvazkový řád nedostal, pravděpodobně by se urazil a spolčil s Ruskem, což byl pro Anglii dost děsivý scénář a přitom mu šlo tak lehce předejít. Ministr zahraničí lord Lansdowne se problém pokusil vyřešit a vypracoval memorandum o navrhované změně stanov Podvazkového řádu, totiž o tom, aby tento řád mohl být udělen i nekřesťanům. Toto memorandum, tvrdil Lansdowne, král v jeho přítomnosti přečetl a následně dvakrát přikývl jakoby na souhlas. To však král popřel; přiznal pouze, že si od Lansdowna memorandum převzal a odložil jej na stranu s úmyslem prostudovat ho později. Nicméně Lansdowne pokračoval ve svém plánu a objednal u dvorních klenotníků zhotovení speciální varianty Podvazkového řádu bez křesťanských symbolů. Zároveň králi poslal dopis, kde vysvětlil své jednání a přiložil barevný náčrt nového návrhu řádové hvězdy, kde záměrně chyběl kříž sv. Jiří.

Král se v té době zrovna nacházel v Portsmouthu na palubě královské jachty *Victoria and Albert*; a Frederick Ponsonby, asistent jeho tajemníka, byl svědkem té hrozné scény, když král otevřel nevinně vyhlížející zásilku od ministra zahraničí a vyjmul její obsah. Už předtím ho rozdráždil šáh, který, otráven odkládáním udělení Podvazkového řádu, odmítl nabízenou miniaturu krále vykládanou diamanty ve zlatém rámu a zakázal svým poddaným přijmout navrhovaná anglická vyznamenání. Proto, jakmile král otevřel Lansdownův dopis a uviděl jeho obsah a přílohu, která mu přišla téměř rouhavá, okamžitě „vybuchl“. „Byl zuřivostí bez sebe a mrštil nákresem přes celou kajutu.“ Náčrt proletěl okénkem ven a dle Ponsonbyho mínění skončil až v moři. Král vztekle nadiktoval „několik velmi ostrých vět“ v odpověď lordu Lansdownovi. Ponsonby sice tón zprávy lehce zmírnil, přesto bylo Lansdownovi jasné, že bude muset podat demisi, pokud král neustoupí. Zatímco Knollys naléhal na krále, aby se nevzdával, vévoda z Devonshiru radil premiérovi, aby podpořil Lansdowna, a šáh byl nadmíru znechucen.

„Hrajeme složitou partii,“ napsal Balfour králi, který nepřestával protestovat, že to je „neslýchané jednání, aby si jeden panovník nechal přikazovat od druhého, jaký řád mu má udělit“. Balfour trval na svém:

Rusko drží většinu karet, přesto by bylo nebezpečné tuto hru prohrát. Naše pověstná spolehlivost v dodržování závazků je jeden z mála našich trumfů. Nesmíme se jí

zpronevěřit ... lord Lansdowne se mylně domníval, že je pověřen Vaším Veličenstvem a šáhovi zaručil, že mu Vaše Veličenstvo Podvazkový řád udělí – a slíbil to opakovaně a jednoznačně. Pokud nedojde ke splnění těchto slibů, co ministři zbyde ... A pokud podá demisi, bude tím skutečně celá záležitost uzavřena, při dnešní praxi vládní soudržnosti?

Postaven před hrozbu rezignace celého kabinetu, byl král opět nucen ustoupit. Byl „z toho všeho celý skleslý“, řekl Knollys Balfourovi, ale jeho „silný smysl pro povinnost“ a „vlastenecké cítění“ jeho velkou neochotu překonaly. Trval ovšem na tom, že nikomu z šáhova doprovodu žádné vyznamenání uděleno nebude, jelikož už je dříve odmítli, a že je Podvazkový řád naposledy udělen někomu, kdo není křesťan. Nicméně ani tyto podmínky nebyly dodrženy. Nakonec krále přemluvili, aby rozladěným členům šáhova doprovodu vyznamenání udělil, a přestože za pět let odmítl Podvazkovým řádem vyznamenat krále Siamu, souhlasil s jeho udělením významnějšímu japonskému císaři.

Jestliže králi Eduardovi přišla jedna vláda jako druhá unavující a svéhlavá, jednat s ním také nebylo zrovna snadné. Po roce 1905 prakticky přestal pořádat oficiální audience pro své ministry a raději s nimi diskutoval při náhodných setkáních u slavnostních večeří a jiných společenských událostech, případně s nimi jednal skrze prostředníky, které dobře znal a kterým důvěřoval, jako byli sir Charles Hardinge, sir Ernest Cassel, lord Fisher, markýz de Soveral, Knollys či lord Esher, z nichž posledních pět se pravidelně scházelo v londýnském Brook's Club a úzce spolupracovalo.

Většina lidí z jeho blízkého okolí byla králi oddána, někteří ho dokonce zbožňovali, ale nikdo nepředstíral, že pracovat pro něj je vždy potěšením. Když ho něco zajímalo, pečlivě až puntičkářsky se soustředil na sebemenší a sebebezvýznamnější detail. „Je ... dobrým posluchačem, pokud nemluvíte příliš dlouho,“ řekl Asquith, nástupce Campbell-Bannermana, své ženě. „Myslí mu to znamenitě a má dobré oko na lidi ... zbytečně nepolemizuje a pochopí vše, co mu řádně přednesete.“ Ovšem pokud ho dané téma nudilo, vůbec se nepokoušel mu porozumět. Frederick Ponsonby poznamenal:

Jeho mozek byl prazvláštní: někdy se choval jako velký, silný, prozíravý muž, který danou situaci pochopil okamžitě a zaujal k ní komplexní postoj; jindy dokázal překvapit až omezeností svého myšlení. Dokázal být ve svých názorech téměř dětinský a tvrdohlavě odmítal nechat si probíraný problém vysvětlit.

Nikdy se nesnažil skrývat své rozladění nad třeba i nejnepatrnějšími maličkostmi. Ponsonby vzpomínal, jak jednou společně navštívili anglikánský kostel ve francouzském Biarritzu, kde se posadili do první řady. Když došlo na sbírku, zjistil Ponsonby, že v kapse nemá jinou minci než zlatý louis, položil ho tedy na podnos vedle králova příspěvku, což byl taktéž zlatý louis. Když mše skončila, král se Ponsonbyho dotázal, zda-li vždycky přispívá tolik. „Rychle jsem se mu snažil vysvětlit, že jsem jinou minci neměl,“ zapsal si Ponsonby, „ale on se tvářil, jakože jsem mu jeho příspěvek pokazil. Připadalo mu správné darovat zlatý louis, ale když jsem stejnou mincí přispěl já, jako bych před lidmi znevážil jeho štědrost.“

Často míval „značně vznětlivou náladu“. Když mu někdo položil otázku, kterou považoval za banální, odpovídal s takovou ostrostí, že se ho tazatel již znovu oslovit neodvážil a „sloužící před ním prchali všemi směry“. Jednou se stalo, že velmi schopný anglický konzul v Marseille dorazil na palubu královské jachty, aby králi doručil telegramy a dopisy uložené ve velkých deskách, které ovšem po otevření našel prázdné. Král toho muže seřval tak, že strachy z jachty utekl; celou následující hodinu, než konzul chybějící korespondenci opatřil, pochodoval král po palubě tam a zpět a nadával mu do hlupáků. Když někdo plně nepochopil nějaký jeho příkaz, zopakoval jej král pomalu a precizně, slovo od slova, zatímco adresát před ním stál a děsil se představy, že by se potlačovaný vztek mohl náhle uvolnit dřív, než by mu bylo dovoleno z místnosti odejít.

Když byl král vážněji vyprovokován, jeho záchvaty zuřivosti byly nezvladatelné. Ponsonby vzpomínal na mnohé okamžiky, kdy král „kypěl hněvem“, „propukl v příval nadávek“, „křičel a burácel“, „roztřásl střechu Buckinghamského paláce“, či „se rozčiloval čím dál víc, až vybuchl zuřivostí“. Jako tehdy, když mu Ponsonby radil, aby při návštěvě Portsmouthu žádný Královský Viktoriin řád neuděloval, protože kdykoli by pak přijel na nějakou námořní základnu, důstojníci by očekávali vyznamenání. Ponsonby napsal:

Zuřil a křičel na mě, že o takových věcech nic nevím, a že jako voják námořnictvu samozřejmě závidím. Já jsem si však stál za svým a řekl, že by byl Královský Viktoriin řád všem pro smích, kdyby byl udělován jen tak. To krále rozzuřilo ještě více a uzemnil mě poznámkou, že nevěděl o tom, že o udělování Viktoriina řádu rozhoduji já. Po tomto výbuchu jsem se ihned vzdalil, ale se zájmem jsem pozoroval, že když k návštěvě Portsmouthu došlo, král žádná vyznamenání neudělil.

K podobnému výbuchu došlo v květnu 1906 na palubě královské jachty, když se král s královnou plavili po Středozemním moři a rozhodli se navštívit Maltu. Král si právě prohlížel itinerář oficiálního přijetí ve Vallettě, když přišel telegram od vrchního velitele Britské středomořské floty v tom smyslu, že všechny lodě v oblasti mají odplout na cvičení. Král Eduard byl „rozzuřen doběla a vzteky se přestal ovládat“. Velitel královské jachty, kapitán Colin Keppel, krále uklidnit nedokázal a raději poslal pro Fredericka Ponsonbyho. Ponsonby popsal situaci takto:

Když jsem vstoupil do královny kajuty, ihned jsem cítil, že se schyluje k bouři. „Co si myslíte o tomhle?“ hodil po mě král telegramem a ještě než jsem se dostal k odpovědi, už se král rozčiloval, jak ostudně je s ním jednáno. Svůj zuřivý výstup zakončil prohlášením, že má sto chutí odvelet celou flotu zpátky na Maltu.

Ponsonbymu se podařilo krále částečně uklidnit ujištěním, že námořnictvo musí mít bezesporu dobrý důvod, když svolává celou středomořskou flotu na manévry; ovšem když se začal podívat nad tím, že ani ministerský předseda ani první lord admirality neměli dostatek zdvořilosti, aby krále o situaci předem informovali, popadl krále další záchvat hněvu a poté, co „pozurázel všechny členy vlády“, požádal Ponsonbyho, aby oběma ministrům poslal zašifrované zprávy, které „pokud by byly sepsány tak, jak je král diktoval, by jistě oba adresáty šokovaly a nejspíš i zapříčinily jejich odstoupení“.

Podobně rozezlený byl král po příjezdu do Neapole, když zjistil, že královna nařídila, aby královskou družinu od železnice na vrchol Vesuvu odvezli na oslech. Král odmítl riskovat a svěřit svou značnou hmotnost zádům malého osla a zatímco královna s doprovodem vyrazila na Vesuv, šel se projít. Podle svědectví královniny sestry Marie, ruské carevny, která byla k družině rovněž přizvána, se královna taktéž zdráhala na osla usednout a místo toho se nahoru nechala vynést v křesle, zatímco carevna šla pěšky. Frederick Ponsonby však tvrdil, že jeli na oslech všichni, a když se král vrátil z procházky k vlaku, byli ještě daleko pod vrcholem. Král byl dychtivý vyrazit na piknik a poobědvat a přikázal houkat na parní píšťalu pravidelně a stále častěji, aby přivolal jezdce na zpáteční cestu. Než se poslední jezdec na svém vyčerpaném oslovi vrátil, král už „soptil hněvem“, a jelikož „si nemohl vybit zlost“ na královně Alexandře ani na svém průvodci Fehrovi, který se moudře vypařil, „vylil si svůj hněv“ na hlavu nebohého Ponsonbyho.

Král býval též velmi náročný. Ponsonby vzpomínal, jak si ho na Maltě král po snídani zavolal do své kajuty a nařídil mu připravit seznam osob k vyznamenání, napsat patnáct dopisů

a pořídit kopie ještě od dvou dalších. Hned jak ho král propustil, spěchal Ponsonby na vojenskou přehlídku. Poté musel poobědvat s důstojníky v jejich jídelně. Následně musel být přítomen při audienci u krále a na palubu královské jachty se nedostal dřív než o půl šesté. Ponsonby si zapsal:

Král si poslal pro kopie dopisů, aby je u čaje královně ukázal. Odpověď: zatím nejsou hotové. Poté poslal pro mě, abychom probrali udílení vyznamenání, a vyžádal si seznam *psaný na stroji*. Odpověď: není hotový. Zeptal se mě, zdali jsem už napsal tomu a tomu; odpověď: nikoliv. Nato král řekl: „Drahý příteli, snažte se udělat aspoň něco.“ Pověřil jsem tedy jednoho poddůstojníka na palubě, aby seznam vyznamenaných přepsal na stroji. Dvě jména napsal špatně a další vynechal, a králi nic z toho neuniklo ... Přestože jsem na nápravě pracoval do půl druhé ráno, král má dojem, že nic nedělám.

Královna králi v jeho práci nepomáhala a on ji o to ani ne žádal. Pouze příležitostně ji nenávisť vůči Německu nebo obava o její dánské příbuzné donutily něco navrhnout, případně proti něčemu protestovat. Kupříkladu v roce 1890, když britská vláda jednala s německou o získání protektorátu nad Zanzibarem výměnou za souostroví Helgoland, vehementně kritizovala toto „podrobení se Německu“ a vypracovala memorandum zdůrazňující, že předtím než Helgoland získala Británie v napoleonských válkách, „patřilo od pradávna“ Dánsku, a že „by v německých rukou bylo zneužito jako základna operací proti Anglii“. Královna též propůjčovala své služby při překladech dopisů od svého bratra, řeckého krále, a informovala svého manžela i vládu o jeho strastech. Jednalo se ovšem o vzácné zásahy. Jak poznamenal republikán Charles Dilke, královna se nikdy o politice nebavila a král by nic jiného nedovolil.

Dokonce nechtěl královnu nechat hrát důležitější roli při reprezentativních povinnostech či účastnit se oficiálních společenských událostí bez něho; trval na tom, že se jedná o jeho odpovědnost a královna by takovou práci bez něj neměla vykonávat. Někdy si postěžovala, více na něj však nenaléhala. A zatímco její manžel trávil čím dál více času pryč od ní, královna žila spokojeně v soukromí jejich sandringhamského panství. Vypadala naprosto šťastná i o samotě, a když už ji její příjel manžel navštívit, dávala mu jasně najevo, že ať už má jinde sebevětší svobodu či autoritu, doma je paní ona. Lord Esher vzpomínal, jak s králem – tehdy ještě princem z Walesu – probírali nějakou důležitou záležitost a přišla zpráva od jeho ženy, aby za ní přišel. Princ za ní nešel okamžitě, ale když pro něj poslala podruhé, všeho nechal a uháněl z pokoje. Hraběnka z Airlie zaznamenala princeznu škodolibou odpověď siru Sidneymu

Grevillovi, který na ni naléhal, aby nenechala Jeho královskou Výsost čekat před důležitou schůzkou a připojila se k němu: „Jen ať počká. To mu jedině prospěje!“

3. Komentář

V následující části využijeme k jednoduššímu odkazování na jednotlivé textové pasáže zkratk O – originál a P – překlad

3.1. Analýza výchozího textu

Pro analýzu originálu využijeme metodu Christiane Nordové z její knihy *Text analysis in translation*¹. V rámci své analytické metody Nordová rozlišuje vnětextové faktory, které se vztahují ke konkrétní komunikační situaci, a vnitřtextové faktory, které popisují samotný text. Zároveň varuje² před ostrým oddělováním jednotlivých faktorů, jelikož na sebe všechny navzájem působí. V odstavci pojednávajícím o funkci textu si vypůjčíme terminologii Romana Jakobsona z jeho stati *Lingvistika a poetika*³.

3.1.1. Vnětexové faktory

Mezi vnětextové faktory patří⁴ vysílatel, médium, místo, čas, adresát, záměr a motiv.

Vysílatelem výchozího textu je Christopher Hibbert, britský historik a životopisec. Narodil se v roce 1924 na předměstí Leicesteru a dostal jméno Arthur Raymod. Jeho studium historie na Oxfordské univerzitě přerušila druhá světová válka, kdy narukoval do armády a účastnil se válečných operací na italské frontě. Při službě v armádě mu pro jeho mladistvý vzhled začali říkat Christopher, podle postavy z knihy *Winnie-the-Pooh*, a toto jméno mu už zůstalo. Po německé kapitulaci se vrátil jako válečný hrdina a studium v Oxfordu dokončil. Oženil se v roce 1948, deset let pracoval v makléřské firmě, a následně se vrhl na psaní knih. Zprvu se pokoušel psát beletrii, ale brzy přešel k tvorbě literatury faktu. Po úspěchu své čtvrté knihy *The Destruction of Lord Raglan* (1961) o Krymské válce, se konečně etabloval jako uznávaný autor. Styl jeho psaní byl poměrně specifický a v daném žánru lehce netradiční. Místo suchého předkládání faktů se zaměřoval na poutavé převyprávění příběhů a historek z dějin; raději než aby jim vnucoval vlastní historické analýzy, nechával své čtenáře udělat si vlastní obrázek. Jeho záběr byl široký, věnoval se jednotlivým osobnostem (např. *George IV* – 1972;

¹ NORD, 1991, s. 35-140

² Tamtéž, s. 37-38

³ JAKOBSON, 1995, s. 74-105

⁴ NORD, 1991, s. 36

Napoleon: His Wives and Women – 2002), delším dějinným úsekům (např. *The Story of England* – 1994) konkrétním událostem (např. *Agincourt* – 1964; *The Great Mutiny: India, 1857 - 1978*), nebo „životopisům“ měst (např. *Venice: The Biography of a City* – 1988), nejvíce se však zajímal o italskou historii (např. *Garibaldi and his Enemies* – 1962; *Anzio: The Bid for Rome* – 1970). Celkem napsal více než padesát historických titulů. Zemřel v roce 2008 ve městě Henley-on-Thames.

Nordová poukazuje na skutečnost⁵, že za určitých okolností se **autor** textu může lišit od vysilatele, v našem případě se však jedná o totožného člověka – výjimku v tomto ohledu tvoří citované pasáže, kdy Hibbert využívá úryvky z korespondence a deníků různých Eduardových současníků, v daném případě je pouze vysilatelem daných slov.

Výchozí text *Edward VII.* poprvé spatřil světlo světa skrze **médium** knihy. Co se týče **času** a **místa**, titul vyšel poprvé v roce 1976 v nakladatelství J.B. Lippincott Company ve Spojených státech amerických a ve stejném roce též ve Spojeném království zásluhou nakladatelství Penguin. První vydání mělo podtitul *A Portrait*, čímž autor naznačoval, že se jde pouze o jeden z možných náhledů na osobu Eduarda. Popularita britské královské rodiny byla v té době celosvětově na vzestupu, královna Alžběta II. slavila padesáté narozeniny a v roce 1977 pak „Silver Jubilee“ neboli 25 let od korunovace. V britské a následně i americké televizi byl vysílán nový třináctidílný seriál *Edward the Seventh* mapující Eduardův život s Timothyem Westem v hlavní roli, který se těšil slušné divácké přízni. V roce 1982 připravilo nakladatelství Penguin první dotisk. V té době se princ Charles zasnoubil s Dianou Spencerovou; jejich svatbu sledoval celý svět. V roce 2007 se kniha dočkala nového vydání v nakladatelství Palgrave Macmillan, opatřeného novou předmluvou Hughha Thomase, anglického historika a člena sněmovny lordů. V této době všechna britská média spekovala o vztahu prince Williama s Kate Middleton, kteří se pár let nato vzali. Královna Alžběta II. již měla za sebou oslavy padesáti let vlády („Golden Jubilee“) a jak pomalu doháněla královnu Viktorii v jejím rekordně dlouhém kralování, oblíbenost královské rodiny jediné stoupala. Může se jednat o pouhou nahodilou korelaci, nebo o šikovnou strategii mazaných vydavatelů. V každém případě množství dotisků (též 2010) a vydání v dalších anglicky mluvících zemích naznačuje, že titul zdaleka neúspěšný nebyl. Pro náš překlad jsme měli k dispozici vydání z roku 2007, které je opatřeno podtitulem *The Last Victorian King*. Ten odkazuje na skutečnost, že eduardovské období je plynulým přechodem od určité viktoriánské stability k nejistým časům hlubších

⁵ NORD, 1991, s. 42-44

mezinárodních (i místních společenských) konfliktů; něco končí, něco začíná. Zároveň také částečně reflektuje zálibu dnešní veřejnosti v negativismu.

Adresátem byla široká anglofonní veřejnost, především zájemci o britskou historii, královskou rodinu, případně dobu přelomu 19. a 20. století. Vzhledem k souběžným vydáním v Anglii a USA (viz výše) lze předpokládat, že autor měl na paměti i zaoceánské publikum a byl vstřícnější, co se týče výběru lexika a popisu anglických reálií. Také žánrově-stylistické zařazení textu k populárně naučným titulům naznačuje přístupnost i čtenářům méně znalým historie. Ti se navíc mohou při čtení knihy *Edward VII* těšit z elementu překvapení, který je lépe studovaným zájemcům odepřen.

Záměrem vysílatele bylo čtenáře seznámit s životem a dobou Eduarda VII. Jelikož však byl Eduard v době vydání knihy poměrně známou osobou (vyšly o něm životopisy od dalších historiků a nový seriál – viz výše), jak sám Hibbert přiznává, pokusil se autor nabídnout na bývalého krále alespoň nový pohled, a to nejen v rovině veřejné, reprezentativní, ale též ukázat jeho tvář i v rodinném životě a osobních vztazích.

O **motiv** vzniku daného textu se autor zmiňuje v předmluvě knihy. Christopher Hibbert uvádí, že impulsem k sepsání biografie do té doby nejdéle sloužícího prince z Walesu byla relativní neobeznámenost veřejnosti s tímto člověkem. Výše jsme již prozradili, že než se Hibbertovi povedlo tuto mezeru v historických spisech doplnit, učinili tak už jiní. I z toho důvodu se autor vynasnažil kontaktovat více osobních archívů, státních i soukromých; díky tomu pak získal přístup k dosud nezveřejněným informacím z nově zpřístupněných zdrojů.

Nyní se pokusíme rozhodnout, jaká je **funkce textu**. Dominantní funkcí textu je podle všeho funkce referenční. Autor čtenáře informuje, představuje nový pohled na jedno období britských dějin z perspektivy krále Eduarda VII. a jeho nejbližšího okolí. Ovšem, jak praví Jakobson⁶: „musí pozorný lingvista musí brát v úvahu, že i v takových sděleních mají průvodní účastenství funkce ostatní.“ V textu lze rozpoznat vedlejší funkci konativní, Hibbert se snaží čtenáře přesvědčit o tom, jaký Eduard byl, přestože tak často činí implicitně, skrze jednotlivé příběhy, případně cizími ústy. Specifický autorův styl vyprávění s rozmáchlými souvětími, častým výběrem citací s metaforami a přirovnáními, pak odhaluje minoritní funkci poetickou, kdy je koncentrace sdělení mířena na sdělení samotné⁷. V neposlední řadě se v textu vyskytuje i funkce emotivní, a to hlavně nepřímou, skrze expresivitu v citacích Eduarda a jeho současníků (např: „*They would have eaten me but for Your Majesty*“ O: 211). Sám Christopher Hibbert do textu vstupuje minimálně a vyjadřuje se neutrálně.

⁶ JAKOBSON, 1995 s. 78 doslovně

⁷ Tamtéž, s.81

3.1.2. Vnitrotextové faktory

K vnitrotextovým faktorům řadíme⁸ téma, obsah, presupozice, kompozici, nonverbální prvky, lexikum, syntax, suprasegmentální prvky a funkci textu.

Téma výchozího textu prozrazuje již samotný jeho název *Edward VII – životopis* prvorozeného syna královny Viktorie. Kniha je napsaná populárně naučným stylem, v erformě.

Obsahem je období britských dějin v letech 1841-1910 od těhotenství královny Viktorie až po Eduardovu smrt. Čtenářům je více méně chronologicky předkládán život Eduarda, jeho povaha i názory – a to převážně formou jednoduchých autorových tvrzení, které dokládají vzpomínky králových současníků, úryvky z dobové korespondence a historky z jeho života

Presupozice úzce souvisí s cílovou skupinou čtenářů, anglofonními zájemci o britskou historii. Autor předpokládá, že čtenáři vědí, kdo byl Eduard VII., orientují se v konstituční monarchii Spojeného království, mají alespoň základní přehled o důležitých událostech 19. a 20. století. Pro správné porozumění textu není vyžadována odborná znalost daného tématu, Hibbert jde totiž čtenářům naproti a většinu okamžiků z Eduardova života náležitě představí. Obsáhlejší vědomosti však čtenářům umožní lépe pochopit tehdejší situaci v širším historickém kontextu.

Co se týče **kompozice**, dílo začíná již zmíněnou předmluvou Hugh Thomase a úvodním slovem a poděkováním Christophera Hibberta. Následující hlavní část textu je rozdělena do dvou tematických částí korespondujících s dvěma nejdůležitějšími Eduardovými životními rolemi: princ z Walesu a britský král. Obě části jsou dále rozčleněny celkem do dvaceti kapitol. První část má kapitol dvanáct a drží se více chronologického uspořádání díla v návaznosti na jednotlivé etapy Eduardova života (narození, dospívání, vstup do manželství, atd.). Ve druhé části, kdy autor hovoří o Eduardovi jako panovníkovi, už je časová chronologie trochu opuštěna a jednotlivé kapitoly jsou spíše zaměřeny na konkrétní aspekty Eduardova kralování (domácí život, zahraniční cesty, vztah s německým císařem, atd.) Součástí knihy jsou též čtyři čtyřstránky ilustrací (fotografie a pohlednice s popiskami), které text knihy přerušují v pravidelných rozestupech. Poznámky k textu autor nepíše pod čarou, ani na ně neupozorňuje číselným odkazem, jak bývá většinou v historické odborné literatuře zvykem. Místo toho je

⁸ NORD, 1991, s. 37

čtenář nalezne až na úplném konci knihy, společně s rozsáhlým seznamem použité bibliografie a podrobným rejstříkem osob vyskytujících se v knize.

Hlavní **nonverbální prvky** knihy *Edward VII* jsou již zmíněné fotografie, na kterých je vyobrazen především sám Eduard, dále ostatní členové královské rodiny, lidé z králova okolí – státníci, přátelé, několik králi blízkých dam atd. Fotografie ilustrují tehdejší dobu, především co se módy týče, a zachycují krále v různých podobách (syna, manžela, následníka trůnu, otce, starce) v průběhu jeho života. Mezi fotografiemi se také vyskytují dvě kreslené pohlednice, které se původně objevily ve francouzském tisku v období búrských válek jako karikatury Eduarda.

O **lexiku** lze obecně říci, že se jedná o styl vyšší, místy až odborný. Text je napsaný v britské angličtině. Z dnešního pohledu se jazyk někde může zdát až zastaralý, převážně v pasážích, které Hibbert cituje z dobových textů (*consumption, Mahomedans*). Terminologie se váže k britské kulturní provenienci: místa (*Midlands, Ascot Races*), tituly (*earl, poet laureate*), úřady (*Secretary for India, Lord Chancellor*), námořní termíny (*fleet, first sea lord*). V textu se vyskytují i výrazy z dalších cizích jazyků, hlavně francouzštiny (*bonhomie, gauche*), jelikož Eduard VII. měl Francii rád, často ji navštěvoval a navíc v té době ještě stále většina evropských panovnických dvorů a vzdělanějších tříd francouzským jazykem hovořila.

Co se **syntaxe** týče, převládají dlouhá souvětí, především podřadná. Jeden příklad za všechny:

„Yet he was constantly given cause to complain that the government did not take him into their confidence, that he was often ignored, and that the excuses which ministers made to him when they failed to keep him informed of their actions were ,often as „gauche“ as their omissions‘. “ (O: 208)

Hlavní věta *he was given cause* v pasívu, *to complain* je infinitivní vazba v postmodifikaci ke *cause*, následují tři vedlejší věty obsahové (závislé oznamovací) vytvářející syntaktický paralelismus, přičemž v poslední z nich je vložena restriktivní věta vztažná (*which ministers made to him*), a na tu se ještě váže vedlejší věta časová *when they failed to keep him informed of their actions* (včetně další infinitivní vazby, tentokrát ve funkci předmětu).

U souvětí souřadných autor zpravidla využívá středníku k oddělení hlavních vět:

„As Charles Dilke said, the Queen never talked politics; and the King would not have had it otherwise.“ (O: 218)

Jednoduché věty se objevují pouze zřídka, a to většinou na začátku nového odstavce, jako předložení nového tématu, které je dále rozvedeno souvětími (případně jako zdůraznění):

„He was an effective speaker.“ (O: 206)

Text je zároveň přesycen citacemi (viz příklady níže u uvozovek).

Christopher Hibbert v textu využívá mnoha **suprasegmentálních prvků**, což úzce souvisí s komplexní syntaxí. Na první pohled je patrné vysoké množství uvozovek (v anglickém úzu se pracuje s jednoduchými, český jazyk je zvyklý spíše na dvojité), které pramení z Hibbertovy tendence přebírání slov z dobové korespondence a deníků, ať už se jedná o přímou řeč:

„ ,He is ... a good listener, if you aren't too long, ' Asquith, Campbell-Bannerman's successor, told his wife.“ (O: 215)

... o výčty citací naznačující hlubší intertextualitu předlohy:

„Ponsonby recalled numerous occasions of his master's ,boiling with rage', ,breaking into a storm of abuse', ,shouting and storming', ,shaking the roof of Buckingham Palace', ,becoming more and more angry and finally exploding with fury'.“ (O: 216)

Nebo jde o rozsáhlejší citace o více větách, kterým je potom věnován nový, odsazený odstavec.

Vzhledem k autorově oblíbenosti dlouhých souvětí nalezneme i další interpunkční znaménka (středník, pomlčku, dvojtečku) v hojném počtu. Středník používá jako kompromis mezi úplným ukončením věty tečkou a plynulým navázáním juxtapozicí s čárkou (nebo použitím spojky). Jde se o menší pauzu ve sdělení, oddělující spolu související věty hlavní:

„So, except when to say a few words in Danish or Russian, he had never tried to learn a speech again; and his delivery was all the better for it, whether in English, French or German.“ (O: 207)

Nebo, jako v následujícím úryvku, středník slouží v delším větném výčtu a napomáhá Hibbertovi dosáhnout syntaktického paralelismu:

„Nor did the King's views prevail when he suggested that the age for admittance of subalterns into the Guards might be reduced to eighteen; nor when he proposed that on the fiftieth anniversary of the Indian Mutiny the occasion should be marked ,by a judicious distribution of honours‘; nor when he tried to obtain an earldom for Lord Curzon; nor when he asked that the band of the Coldstream Guards should be sent to play in Germany, a request turned down by the Foreign Office, whose ,extraordinary conduct‘ of the ,whole transaction‘ caused him ,much annoyance‘. (O: 213)

Pomlčky využívá jako vsuvky ve větách, které jsou již přesyceny jednoduchými čárkami (zde též může být chápáno jako pásmo autora, který uvádí informaci na pravou míru):

„Usually, however, the King's inconvenient views were, if possible, ignored in the hope that he would – as frequently he did – not continue to press them once they had been stated.“ (O: 209)

Dvojtečka, mimo využití v citacích, funguje jako představení příkladu:

„Sometimes his interference was fruitful: after his insistence that a grant of £50,000 to Lord Roberts on being created an earl on his return from South Africa was disgracefully mean, the grant was doubled.“ (O: 209)

3.2. Překladatelská metoda

Před volbou překladatelské metody je potřeba představit si potenciální, nově vzniklou komunikační situaci mezi překladem a českým čtenářem. Lze očekávat, že český adresát bude mít horší znalosti anglických reálií, o těch historických to platí dvojnásob. Ovšem jelikož se jedná o literaturu faktu, není možné děj knihy přesunout do zdejších čtenářům známějšího prostředí, je třeba se smířit s tím, že se určité exotizaci nevyhneme. V rámci zachování srozumitelnosti textu bude někde nutno připsat vnitřní vysvětlivku, větších zásahů do textu v podobě poznámek pod čarou se však pokusíme vyvarovat. V textu, kde sám autor své poznámky upozaduje až na konec knihy, by představovaly příliš rušivý element. Abychom se

(případně) seznámili s tradicí Hibbertova stylu v českých překladech, bude nejprve vhodné zjistit, jestli mu již náhodou nějaká kniha v České republice nevyšla.

Knih od Christophera Hibberta, které se dočkaly přeložení do češtiny je zatím sedm. Záslouhou Nakladatelství Lidové noviny vyšel *Vzestup a pád rodu Medici* (1997) a také životopisy tří měst *Florence* (1997), *Londýn* (1998) a *Řím* (1998). V nakladatelství Domino vyšla *Francouzská revoluce* (1999) a *Královna Viktorie* (2004), a jeden titul vydalo i Argo *Borgiové a jejich nepřátelé: 1431-1519* (2011). Každou z nich však překládal jiný překladatel, do jisté míry se tedy budou stylově lišit. Knihy jsou ovšem dost odlišné i tematicky, tři se věnují městům, jedna konkrétní kapitole z dějin Francie; nejvíce relevantní se jeví předposledně jmenovaná. Jako základ našeho fiktivního překladatelského zadání si tedy představme variantu, že by se nakladatelství Domino rozhodlo navázat na Viktoriin životopis a v rámci své edice *Historická řada* chtělo vydat biografii Eduarda VII.

Existují dva odlišné přístupy k překladu – dokumentární a instrumentální. V našem případě jsme se rozhodli pro instrumentální překlad, kdy, jak uvádí Levý⁹, překladatel pokud možno do textu vstupuje co nejméně a vytváří pro čtenáře iluzi, že má co do činění s originálem. Pro správné pochopení výchozího textu a lepší interpretaci pro cílového čtenáře je nutná práce se slovníky a zdroji. V rámci intertextuality je také nutno zjistit, jestli již některé z citací dobových současníků krále Eduarda, kterých v knize Christopher Hibbert hojně využívá, nebyly do češtiny přeloženy. Podle všeho se tak nestalo, minimálně žádný z autorem uvedených zdrojů nebyl přeložen a vydán jako celistvé dílo – pokud něco přece jen přeloženo bylo, pak pouze jako součást jiných historických publikací, a to se dohledává velmi těžko. Proto dané citace přeložíme sami a pokusíme se udržet i jejich styl, pokud se nějak značně odlišuje (např. archaické výrazivo). Z výše uvedených Hibbertových přeložených knih jsme prostudovali dvě (*Londýn: životopis města*¹⁰; *Královna Viktorie*¹¹) a dále jsme využili slovníky a příručky, jak tištěné, tak internetové (včetně paralelních korpusů). Odborné termíny jsme kontrolovali v příslušné literatuře, potažmo konzultovali s odborníkem v historickém oboru, doc. PhDr. Františkem Stellnerem, Ph.D. Při vypracovávání práce se budeme řídit Levého dvojí normou překladu (reprodukční a krásy)¹² a pokusíme se mezi nimi najít funkční kompromis.

⁹ LEVÝ, 1998, s. 40-41

¹⁰ HIBBERT, 1998.

¹¹ HIBBERT, 2004.

¹² LEVÝ, 1998, s. 88-89

3.3. Překladatelské problémy

3.3.1. Kulturní realie, kolokace, lexikum a termíny

Tato problematika souvisí se zamýšleným čtenářem výsledného překladu a jeho presupozicemi. Jelikož cílíme na širší publikum, očekáváme slabé presupozice. Bude tedy třeba místy sáhnout k explikacím.

V případě osobností z britské historie jsme se řídili jednotnou strategií: pokud se daná postava objevila v textu vícekrát (*Knollys, Ponsonby*), nebo nebyla v rámci dané pasáže na první pohled patrná její autorita (*Arthur Hardinge, Osberth Sitwell*) připojili jsme pro českého čtenáře vnitřní vysvětlivku (*jeho soukromý tajemník Francis Knollys; spisovatel Osberth Sitwell*). Některá jména již vysvětlivku ve formě přístavku v originále obsahují (*St John Brodrick, Secretary for War; Asquith, Campbell-Bannerman's successor*). U jiných postačí jejich titul *lorda* (*Redesdale; Beresford*), nebo je jejich pozice zřejmá z kontextu (*Arthur Herbert*). Zvědavý čtenář už si doplňující informace vyhledá.

Termín *Prince of Wales* sice formálně znamená kníže z Walesu, ovšem v úzu se pro něj běžně používá tvar *princ z Walesu* (někdy též *waleský princ* – to nám znělo lehce neobratně). V textu lze nalézt i německého *Prince von Bülow*, ten je již překládán jako *kníže*.

Některé místní termíny mají v české historické literatuře již zažitou počeštěnou verzi (viz: *St James's Palace* jako *Svatojakubský palác*) jiné nikoliv (*Marlborough House*). Některá apelativa jsme ponechali (*jachta Victoria and Albert*), někdy jsme si vystačili s vnitřní vysvětlivkou (*armádní věstník Army Journal* – v angličtině mluví samo za sebe, naše řešení je sice příkladem pleonasmu, na druhou stranu je srozumitelné všem), jinde jsme museli volit radikálnější řešení: *National Association for the Prevention of Consumption* jsme převedli doslovně jako *Národní společnost pro prevenci souchotin*. Oficiální český překlad se nám totiž dohledat nepodařilo a případná poznámka či závorka by neudržitelně natáhla danou pasáž a zbytečně upoutala pozornost k výrazu, který se v textu již znovu neobjevuje; na druhou stranu se nám podařilo zachovat archaičnost výrazu *consumption* užitím českého ekvivalentu *souchotiny*).

Dále se v textu vyskytuje i plno námořních termínů, kupříkladu *Lord High Admiral, First Sea Lord*, za jejichž české protějšky jsme po rešerších a kontrole v rámci odborných konzultací vybrali *první lord admirality*, respektive *první námořní lord* – jedná se o rozdílné funkce. Podobný proces proběhl u *the Mediterranean / the Fleet*, kde jsme rozhodovali mezi

možnostmi [*Britská středomořská*] *flotila a flota*. Slovo *flotila* je původem španělské a znamená „menší flota“, proto jsme vzhledem ke kontextu užití (O: 216-217) – jedná se o všechny lodě v oblasti – anglické *Fleet* nakonec přeložili jako *flota* (P: 19).

Dalšími důležitými termíny jsou různé britské řády a vyznamenání. Zmíníme se především o *Knighthood of the Garter* (*Order of the Garter*, případně jen *the Garter*) a *Victorian Order*. Opět bylo potřeba odborné řešerše a následné konltace s doc. PhDr. Františkem Stellnerem, Ph.D. *Victorian Order* jsme následně překládali v návaznosti na odborný úzus jako Královský Viktoriin řád. S *Order of the Garter* to bylo horší, jelikož se v jednom úseku textu objevuje opakovaně, referuje se k němu různě (i jen *the Garter*), zároveň kolokuje s více slovesy (*confer upon, admit into, bestow upon, receive*) a souvisí s ním i další slovní spojení (*the Garter Star, the Cross of St George*). Z opatrnosti jsme užívali především názvu *Podvazkový řád* (*řádu Podvazku* jsme se vyhýbali, samotný *Podvazek* by byl v českém textu naprosto nevhodný). V jednom případě jsme užili opis s demonstrativem (*tohoto nejvznešenějšího z rytířských řádů*). V případě samotného fyzického vyznamenání jsme pro *the Garter Star* užili obecnější *řádové hvězdy*, naopak *the Cross of St George* v češtině má protějšek – *kříž sv. Jiří*.

Příkladem kulturní reálie je následující metafora:

„*Russia has most of the cards, yet it would be dangerous to lose the rubber.*“ (O: 214)

„*Rusko drží většinu karet, přesto by bylo nebezpečné tuto hru prohrát.*“ (P: 16)

Ta je odvozena od tehdy populární anglické karetní hry „rubber bridge“. Doslovné přeložení do českého jazyka by tedy nedávalo smysl. Byli jsme nuceni generalizovat, použít obecnější výraz *hra* (případná *partie* je využita v předchozím odstavci, čímž je kvůli odporu češtiny k opakování slov vyloučena). Jedná se o opatrnější strategii, než se pokusit substituovat pomocí nějaké českému adresátovi známější karetní hry např. termínem *štych* z mariáše (příliš expresivní a nevhodné v lexiku britského premiéra).

Museli jsme se potýkat i s vysokým množstvím anglických idiomů. Nahrazovali jsme je českými slovními spojeními ve snaze o dosažení ekvivalence s různým stupněm úspěšnosti:

„*This system of ,washing our dirty linen in public‘ the late Queen had a horror of.*“ (O: 212)

„Z této praxe „**prát špinavé prádlo na veřejnosti**“ měla zesnulá královna hrůzu.“ (P: 14)

V prvním příkladu jsme měli štěstí, dané slovní spojení *to wash dirty linen* se kolokviálně vyskytuje i v češtině, má přímý protějšek *prát špinavé prádlo*.

„When I entered the King's cabin I at once grasped that **there was thunder in the air**.“ (O: 217)

„Když jsem vstoupil do královny kajuty, ihned jsem cítil, že **se schyluje k bouři**.“ (P: 19)

Ve druhém příkladu jsme museli při překladu zvolit kreativnější řešení, troufáme si však tvrdit, že vystihnout význam i formu originálu se nám podařilo.

„By the time the last rider on had returned on his weary donkey, the king was **,boiling with rage‘ and ,unable to let off steam‘** on Queen Alexandra or on Fehr, the courier, who had wisely disappeared, the King poured **,the vials of his wrath‘** on Ponsoby's innocent head.“ (O: 217)

„Než se poslední jezdec na svém vyčerpaném oslovi vrátil, král už „**sopčil hněvem**“, a jelikož „**si nemohl vybit zlost**“ na královně Alexandře ani na svém průvodci Fehrovi, který se moudře vypařil, „**vyžil si svůj hněv**“ na hlavu nebohého Ponsonbyho.“ (P: 19)

V posledním úryvku se však již část expresivity originálu v překladu ztrácí. *Sopčil hněvem* se ještě dá považovat za vhodnou náhradu anglického *boiling with rage*. Ovšem konkrétně následující *poured the vials of his wrath* naznačuje daleko horší scénář nežli pouhé *vyžil si svůj hněv*. Zjemnění v překladu jsme se ovšem pokusili hned vzápětí kompenzovat zvýšením expresivity z neutrálního anglického výrazu *innocent* (nevinný) na zabarvenější české slovo *nebohý*.

3.3.2. Gramatika a syntax

Anglický text vykazuje časté tendence pasivních konstrukcí, v určitých případech by ovšem jejich ponechání v českém překladu působilo neohrabaně:

„A similar **explosion erupted** on board the royal yacht when the King and Queen were cruising in the Mediterranean in May 1909 and **it was decided to pay a visit Malta**.“ (O: 216)

„K podobnému **výbuchu došlo** v květnu 1906 na palubě královské jachty, když se král s královnou plavili po Středozezemním moři a **rozhodli se navštívit Maltu**.“ (P: 19)

Pasívum s implicitním nevyjádřeným aktantem *it was decided* jsme převedli do aktiva a za konatele slovesného děje jsme zvolili nejpravděpodobnější podezřelé *krále s královnou* v konstrukci průběžného podmětu k souřadné vedlejší větě časové se slovesem *rozhodli se*. V tomto příkladu si zároveň můžeme povšimnout převodu anglického aktiva *explosion erupted* v jednočlennou větu slovesnou *k výbuchu došlo*, způsobenou významovou blízkostí slov *explosion* a *erupted*. Spojení *výbuch explodoval* a jiná podobně neohrabaná v češtině nefungují, zatímco naše řešení zní přirozeně (ještě by šlo *výbuch nastal*; případně vzít jako agens *krále* a *explozi* vyjádřit slovesně – *vybuchl*).

Největší problémy, kterým jsme čelili při převodu syntaxe, představují komplikovaná souvětí podřadná a tendence anglického textu ke kondenzaci. Museli jsme řešit dilema, jestli ponechat větné celky podle originálu (což často ústilo v přílišnou nominalizaci, nebo přemíru vedlejších vět), nebo jednotlivé predikace rozplést a rozdělit do několika vět kratších.

Takovým příkladem je hned úvodní pasáž:

„Immediately on his accession, the King took up his new duties with obvious relish, conscious of the importance of his vocation and enjoying to the full its responsibilities.“ (O: 205)

„Ihned po usednutí na trůn se král chopil svých nových povinností s viditelnou chutí. Uvědomoval si důležitost své role a naplno si užíval svou novou odpovědnost.“ (P: 7)

Z jedné hlavní věty v originále (*the King took up his new duties*) rozvitě nominálně (předložkovými vazbami *with obvious relish*, a *on his accession*) a participii (*enjoying its responsibilities* a [výpustka *being*] *conscious*), jsme rozdělením vytvořili dvě údernější samostatné věty (které jsme sice postavili na roveň, ale v rámci širšího kontextu se význam neztratil). Druhá věta se k první váže i díky průběžnosti (nevyjádřeného) podmětu *král*. Eleganternější řešení by představovaly přechodníky (*užívaje si, uvědomuje si*), s těmi je však

potřeba zacházet velmi opatrně – z běžných textů vymizely, dnes už slouží především jako prostředek archaizace.

Jeden přechodník jsme si do textu přece jen vložit dovolili, a to v první delší citaci:

*„I found him in his private sitting-room all alone, and we sat **smoking** and talking over old times for a couple of hours.“ (O: 205)*

*„Našel jsem ho samotného v jeho soukromé místnosti, načež jsme pár hodin poseděli a **kouřice** debatovali o starých časech.“ (P: 7)*

Anglické slovesné tvary *smoking* a *talking* (přítomná participia) v originále zastávají funkci přechodníků. Všechny tři akce se dějí naráz. Při překladu se nám povedlo připojením prefixu *po-* ke slovesu *sedět* naznačit delší trvání, vystačili jsme si s přechodníkem jedním – *kouřice* – (jenž navíc propůjčí textu lehkou zastaralost, která se u tak starého zdroje hodí) a sloveso *debatovali* jsme s ostatními spojili slučovacím konektorem *a*. Dosáhli jsme tak stejné současnosti tří dějů, lehce odlišnými prostředky.

V následujícím úryvku převádíme anglická gerundia českými vedlejšími větami přívlastkovými ve snaze vyhnout se přílišné nominalizaci, zároveň jsme zachovali paralelismus originálu:

*„Every year there were reports of **his laying** foundation stones, **opening** exhibitions, **attending** dinners, **visiting** hospitals, **inspecting** new libraries and art galleries with the same assiduity he had displayed as Prince of Wales.“ (O: 206)*

*„Každý rok se objevovaly zprávy o tom, **jak pokládá** základní kameny, **otevívá** výstavy, **účastní se** banketů, **navštěvuje** nemocnice a školy, či **jak provádí** prohlídku nových knihoven a uměleckých galerií, a to se stejnou neúnavností, jako když byl ještě princ z Walesu.“ (P: 8)*

Trpný rod v existenciální konstrukci *there were reports* jsme v tomto případě při překladu do češtiny ponechali, zvolili jsme ovšem odlišné sloveso *objevovaly se*, které v cílovém jazyce lépe kolokuje. Verbum být ani existovat tady česky použít nelze. Z dalších možných řešení zmíníme: aktivně *tisk psal*, případně jednočlennou větou slovesnou *v tisku se psalo*.

Nakonec jsme si nechali toto zajímavé souvětí:

„*The King* shouted at *the man* so loudly that *he* fled from the yacht terrified and, during the hour that it took *the Consul* to retrieve the missing correspondence, *he* marched up and down the deck, abusing *him* as a half-wit.“ (O: 216)

„*Král toho muže seřval tak, že strachy z jachty utekl; celou následující hodinu, než konzul chybějící korespondenci opatřil, pochodoval král po palubě tam a zpět a nadával mu do hlupáků.*“ (P: 18)

V textu jsou dva účastníci děje, *the King* (*král*) a *the Conzul* (*konzul*), na oba se odkazuje stejným zájmenem *he* (v češtině nevyjádřený podmět) v rámci jednoho souvětí. V angličtině je ovšem díky restriktivním vztažným vazbám ihned patrné, o kom se v daný moment mluví. Nejsme si jisti, že bychom tohoto dosáhli i v češtině jen za pomoci vedlejších vět. Oddělili jsme tedy raději věty juxtapozičně středníkem v místě za vedlejší větou způsobovou, což nám umožnilo zopakovat podmět *král* v následující hlavní větě a učinit souvětí lépe srozumitelným.

3.4. Překladatelské posuny

V této části si představíme některé další posuny, kterých jsme se při překladu dopustili. Primárně budeme vycházet z klasifikace Jiřího Levého a Antona Popoviče, tak jak ji ve své knize *Úvod do translatologie* popisuje Edita Gromová¹³.

Posuny se dělí na konstitutivní, které jsou nevyhnutelné z hlediska odlišných jazykových prostředků a gramatických možností mezi jazykem výchozím a cílovým, a individuální, dané idiolektem samotného překladatele a jeho interpretací výchozího textu.

Nejprve se v překladu pokusíme najít příklad konstitutivního posunu:

„*In the first year of his reign a young officer who had been cashiered for cowardice by surrendering to the enemy in South Africa appealed to him to exercise his royal prerogative of mercy.*“ (O: 212)

¹³ GROMOVÁ, 2009, s. 56-70

„V prvním roce Eduardovy vlády se mladý důstojník, jenž byl propuštěn pro **zbabělost**, **jelikož se vzdal nepřátelům** v Jižní Africe, **na krále obrátil s prosbou, aby využil své královské výsady a omilostnil ho.**“ (P: 14)

V jednom souvětí se vyskytují hned dvě polovětné vazby, kterými gramatická výbava současné češtiny nedisponuje. Jak gerundium *surrendering to the enemy*, tak infinitivní vazbu *appealed to him to exercise*, jsme proto přeložili za pomoci vedlejších vět *jelikož se vzdal* (přísllovečná příčinná), respektive *obrátil s prosbou, aby využil* (přívlastková).

K individuální posunům dochází hlavně kvůli přeinterpretaci výchozího textu či naopak jeho podinterpretaci. Typickým příkladem přeinterpretace budiž vnitřní vysvětlivka (o té jsme se již podrobně rozepsali v části o překladatelských problémech), která však může představovat posun funkční, když vyrovná slabší presupozice nového adresáta textu a zachová tím zamýšlený cíl komunikátu. Dále se může jednat o explicitní vyjádření větných vztahů, tzv. zlogičťování textu:

„*I found him in his private sitting-room all alone, **and** we sat smoking and talking over old times for a couple of hours.*“ (O: 205)

„*Našel jsem ho samotného v jeho soukromé místnosti, **načež** jsme pár hodin poseděli a kouřice debatovali o starých časech.*“ (P: 7)

Zde dochází v překladu k explicitnímu vyjádření časové následnosti pomocí spojky *načež*, zatímco v anglickém originále se vyskytuje pouze větný konektor *and* a časové vztahy jsou naznačeny implicitně pořadím vět.

Naopak k podinterpretaci textu přispívá jeho simplifikace jako v tomto příkladě:

„He got on well, too, with the ebullient, working-class **President of the Local Government Board**, John Burns...“ (O: 211)

„Spřátelil se i s Johnem Burnsem, temperamentním **ministrem zdravotnictví** dělnického původu...“ (P :13)

Tento termín jsme poctivě vyhledávali v historických publikacích a na internetu. Autoři se mu většinou vyhýbali, případně uváděli jeho nepřeložené cizí znění. Na internetu se dá v češtině nalézt osoba Johna Burnse s funkcí ministra zdravotnictví, nikoliv však z akademického zdroje. Po konzultaci s odborníkem, který nám potvrdil, že daný *President* měl v gesci dosti podobná odvětví a že ministerstvo zdravotnictví pár let po Eduardově smrti úřad *Local Government Board* v podstatě nahradilo, jsme nakonec slovní spojení *ministr zdravotnictví* použili. I s ohledem na srozumitelnost pro čtenáře a fakt, že jde opět o jedinou zmínku tohoto výrazu v textu.

Dalším z prvků podinterpretace je výpustka:

„*The government, on the other hand, maintained that were the Shah not to receive the Garter **which he had been led to expect would be bestowed upon him**, he was quite likely to out of pique to ally himself with Russia, a consequence as much to be dreaded as it was easy to avoid.*“ (O: 214)

„*Vláda naopak argumentovala, že pakliže by šáh **přislíbený** Podvazkový řád nedostal, pravděpodobně by se urazil a spojil s Ruskem, což byl pro Anglii dost děsivý scénář a přitom mu šlo tak lehce předejít.*“ (P: 16)

V příkladu výše jsme vypustili celou větnou část daného komplikovaného souvětí a nahradili ji jedním slovem – přívlastkem v premodifikaci *přislíbený*. Naše argumentace se v tomto případě opět opírá o srozumitelnost čtenáři, kdy jak alternativní převod pomocí vedlejších vět, tak případná nominalizace by nutně vedly k neobratnému vyjádření. Zatímco jednoduché slůvko *přislíbený* sémanticky odpovídá významu situace v originálu.

Dále v některých případech v textu došlo k nivelizaci, neboli k „oslabení estetické funkce výrazu.“¹⁴ V následujícím příkladu se překladem vytratila metafora lidí jako hnaného dobytka (*pen = kotec, ohrada*), nepodařilo se nám vymyslet vhodnou českou ekvivalentní formulaci, i případné přirovnání vyznívalo příliš agresivně. Došlo tedy k zobecnění a ztrátě expresivity:

„*It took about an hour to get round, through **the successive pens in which one is shut up** with the same little group of people ...*“ (O: 206)

¹⁴ LEVÝ, 1998, s. 151

„Dostat se na řadu trvalo asi hodinu, postupovalo se skrze **jednu místnost za druhou, ve kterých byl člověk zavřený** s tou samou skupinkou lidí ... “ (P: 8)

Někdy jsme naopak při textu intenzifikovali, v záměrné snaze vyrovnat předchozí zjemňování textu. V následující ukázce jsme výraz *German Professor*, se kterým si anglický čtenář spojí negativní konotace, nahradili *němčourským profesorem*, čímž došlo ke zvýšení expresivity vyjádření. To bylo ovšem nutné, jelikož případný *německý profesor* v češtině podobné konotace nemá (dokonce spíše naopak – úcta); jiné varianty němčácký (málo užívané) či skopčácký (příliš expresivní, vázáno na světovou válku) jsme zavrhlí. Řešení v celé větě:

„He liked Arnold-Foster's successor, Haldane, who was ,always acceptable', though he described him as a ,**damned radical lawyer and a German Professor**' when it fell to Haldane's lot to reduce the army estimates.“ (O: 211)

„Měl rád nástupce Arnold-Fostera, „vždy otevřeného“ Haldana, přestože ho později nazval „**zatraceným právníckým radikálem a němčourským profesorem**“, když byl Haldane nucen snížit armádní rozpočet.“ (P: 13)

4. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit úryvek z knihy Christophera Hibberta *Edward VII*, konkrétně většinu čtrnácté kapitoly, a opatřit ho překladatelským komentářem. Implicitně jsme se řídili postupem Jiřího Levého¹⁵. Nejprve jsme vypracovali překladatelskou analýzu výchozího textu na základě modelu Christiane Nordové, rozebrali jednotlivé vnětextové a vnitrotextové faktory a stanovili překladatelskou metodu (pochopení). Poznatky této analýzy jsme měli na paměti při samotném překládání textu (interpretace). V jeho průběhu jsme narazili na různé problémy, ať už ve sféře lexikální, gramatické či syntaktické (přestylizace). O těchto jsme se rozepsali v druhé části práce, společně s vysvětlením našich řešení a typologií vzniklých překladatelských posunů.

Výsledkem bylo snad adekvátní převedení výchozího textu do českého jazyka. Psaní bakalářské práce bylo určitě cennou zkušeností z hlediska možné budoucí překladatelské kariéry.

¹⁵ LEVÝ, 1998, s. 53-83

5. Bibliografie

Primární literatura

HIBBERT, Christopher. *Edward VII.* New York: Palgrave Macmillan, 2007. 348 s. ISBN 978-1-4039-8377-0

Sekundární literatura

CLARKE, Stephen. *Jeho Veličenstvo Bertie.* Překlad Richard Podaný. Praha: Plus, 2014. 326 s. ISBN 978-80-259-0326-1

DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny.* Praha: Academia, 2012, 673 s. ISBN 978-80-200-2211-0

GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translologie.* Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. 94 s. ISBN 978-80-8094-627-2

HAIS, Karel a Hodek, Břetislav. *Velký anglicko-český slovník.* Voznice: Leda, 2003. 2978 s. ISBN 80-7335-022-X

HIBBERT, Christopher. *Královna Viktorie.* Překlad Tereza Horáková. Ostrava: Domino, 2004. 531 s. ISBN 80-7303-208-2

HIBBERT, Christopher. *Londýn: životopis města.* Překlad Petruše Klůfová-Štechová. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 349 s. ISBN 80-7106-214-6

JAKOBSON, Roman. Lingvistika a poetika. In: *Poetická funkce.* Jinočany: H & H, 1995. s. 74-105. ISBN 80-85787-83-0

KŘIVSKÝ, Petr a SKŘIVAN, Aleš. *Století odchází: světla a stíny „belle époque“.* Praha: Aleš Skřivan ml., 2004. 341 s. ISBN 80-86493-121

LEVÝ, Jiří. *Umění překlada.* Praha: Ivo Železný, 1998. 386 s. ISBN 80-237-3539-X

MAUROIS, André. *Eduard VII. a jeho doba.* Překlad Jaroslav Zaorálek. Praha: Melantrich, 1934. 321 s.

NORD, Chrisitane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis.* Amsterdam: Rodopi, 1991, 250 s. ISBN 90-5183-311-3

WASSON, Ellis. *Dějiny moderní Británie: od roku 1714 po dnešek.* Překlad Tomáš Znamenáček. Praha: Grada, 2010. 429 s. ISBN 978-80-247-3267-1

QUIRK, Randolph a GREENBAUM, Sidney a SVARTVIK, Jan a LEECH, Geoffrey N. *A Comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, 1985. 1779 s. ISBN 0-582-51734-6.

Internetové zdroje

Cambridge Dictionary: English Dictionary. [online]. Cambridge University Press, 2018. [cit. 2018-7-30] dostupné z: <http://www.korpus.cz>

Internetová jazyková příručka. ÚJČ AV ČR. [online]. [cit. 2018-7-30] dostupné z: <http://www.prirucka.ujc.cas.cz>

KLÉGR, A. – KUBÁNEK, M. – MALÁ, M. – ROHRAUER, L. – ŠALDOVÁ, P. – VAVŘÍN, M.: *Korpus InterCorp – angličtina, verze 10 z 1. 12. 2017*. [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. [cit. 2018-7-30] dostupný z: <http://www.korpus.cz>

ROSEN, A. – VAVŘÍN, M. – ZASINA, A. J.: *Korpus InterCorp – čeština, verze 10 z 1. 12. 2017*. [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017. [cit. 2018-7-30] dostupný z: <http://www.korpus.cz>

SHEPPARD, Francis. Obituary: Christopher Hibbert. In: *The Guardian* [online]. 27. 1. 2009 [cit. 2018-7-30]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2009/jan/27/obituary-christopher-hibbert-historian>

6. Příloha